

ПАВЛІЧЕНКО Л. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОВНИЙ РЕПЕРТУАР УЧАСНИКІВ ДОПИТУ

(на матеріалі англомовного дискурсу досудового слідства)

Статтю присвячено вивченню англомовного дискурсу досудового слідства, зроблено спробу проаналізувати мовний репертуар кожного з учасників з огляду на їхню роль та завдання в ході допиту.

Ключові слова: дискурс досудового слідства, допит, комунікативний процес, комунікант, мовний репертуар

Стаття посвячена изучению англоязычного дискурса досудебного следствия, предпринята попытка проанализировать языковой репертуар каждого из участников с учетом их роли и задания в ходе допроса.

Ключевые слова: дискурс досудебного следствия, допрос, коммуникативный процесс, коммуникант, языковой репертуар.

The article studies the English discourse of pretrial investigation. The article attempts to analyze the language repertoire of each participant with regard to their role and aim in the interrogation process.

Keywords: discourse of pretrial investigation, interrogation, communicative process, communicator, language repertoire.

Сучасні лінгвістичні дослідження характеризуються посиленою увагою до вивчення процесів мовленнєвого спілкування в різних професійних сферах людської діяльності. Такі дослідження здійснюють у межах комунікативної лінгвістики, прагмалінгвістики, теорії дискурсу. При цьому у центрі досліджень опиняються різні типи інституційного дискурсу, зокрема юридичний дискурс [1–5]. Незважаючи на значний інтерес дослідників до вивчення особливостей функціонування мови у правничій сфері, дискурс досудового слідства як різновид юридичного дискурсу на сьогодні не має у лінгвістиці належного тлумачення, що визначає **актуальність** нашого дослідження.

Наукова новизна праці полягає у спробі дослідити мовний аспект дискурсу досудового слідства з позицій комунікативної лінгвістики.

Об'єктом представленого в цій статті дослідження є допит на стадії досудового слідства, що реалізується в англомовному дискурсі, а **предметом** – мовні засоби, які використовують учасники допиту під час спілкування. **Мета** статті – визначити та описати мовний репертуар кожного з учасників процесу досудового слідства з огляду на їхню роль та завдання в ході допиту.

Допит на стадії досудового слідства – це тип інституційного

дискурсу, що має певні властивості. Він завжди відбувається у формі усного діалогічного спілкування “обличчям до обличчя” [6:55–60]. Його учасники – слідчий і допитуваний (свідок, підозрюваний, обвинувачений). Вони можуть бути незнайомими, але повинні спілкуватися в заданих координатах статусно-рольових відносин [7:179].

Слідчий і допитуваний мають нерівні соціально-рольові статуси. Слідчий займає пріоритетну позицію, саме він визначає тему розмови, скеровує діалог відповідно до своїх завдань і головної мети спілкування, має право ставити питання і зупиняти допит. Допитуваний – недобровільний учасник розмови, він змушений відповідати на питання слідчого і не може відмовитись від участі в цьому діалозі.

Слідчий є ініціатором допиту, він зацікавлений у діалозі з допитуваним, має чітко визначену мету спілкування. Його мовлення здебільшого підготовлене. Він має можливість заздалегідь продумати питання, хід розмови, зібрати інформацію про допитуваного. На відміну від слідчого допитуваний часто не обізнаний із предметом розмови, з тим, якою інформацією володіє слідчий; не має можливості заздалегідь продумати свою комунікативну поведінку. Він зазвичай перебуває в незвичній для себе стресовій обстановці. Всі ці особливості зумовлюють суттєві відмінності у використанні мови з боку обох учасників комунікативного акту – слідчого і допитуваного.

Слідчий здійснює відбір мовних засобів і їх вживання в процесі спілкування насамперед з урахування основної мети – отримання від допитуваного достовірної інформації в обсязі, що необхідний для розкриття злочину. Для досягнення цієї мети слідчий має вміння керувати комунікативним процесом, регулювати поведінку співрозмовника за допомогою мови.

Ефективність допиту значною мірою залежить від вміння знайти спільну мову з допитуваним, що передбачає знання специфіки мовного репертуару різних верств суспільства, вміння визначити зрозумілий і близький для допитуваного тип мовлення, вміння пристосуватись до нього, досягти порозуміння. Важливим є також вміння формулювати питання так, щоб допитуваний не лише вірно їх зрозумів, але й повідомив в своїй відповіді інформацію, яку прагне здобути слідчий.

Необхідно враховувати той факт, що мовний репертуар окремої людини залежить від загального рівня її інтелектуального розвитку, рівня знань. Освіта впливає не лише на вибір мовних засобів, а й на ступінь точності означення дійсності, володіння певними термінами тощо. В

результаті цього на одне і те ж саме запитання слідчого різні допитувані, розуміючи його по-своєму, дають різні відповіді. З цієї причини під час допиту слідчий має використовувати різні мовні засоби з урахуванням індивідуальних особливостей адресата.

Аналіз мовного матеріалу свідчить про те, що у ході допиту (з огляду на його інституційність) слідчий надає перевагу мовним засобам, які зараховують до офіційно-ділового стилю. Для цього функціонального стилю властиві послідовність і точність викладу фактів, документальність, об'єктивність оцінок, чіткість, переважаюча емоційно-експресивна нейтральність вислову. Тому мовний репертуар слідчого здебільшого складають: нейтральна загальноживана лексика, професіоналізми, сталі звороти і конструкції, мовні кліше і штампи, офіційні форми привітання, звертання і саморепрезентації, ввічливі форми прохання, наприклад:

Det. Sudler: *Good morning Mrs. McPherson, this is Det. Sudler at the Clearwater Police Department.*

McPherson: *Yes Dr... Mr. Sudler.*

Det. Sudler: *Okay. And I am... you understand that we're going to be umm... recording this conversation as a matter of record for our investigation and that is being done with your permission and approval. Is that correct?*

McPherson: *That's correct.*

Det. Sudler: *Okay. For the record Mrs. McPherson, could you state your name and date of birth?*

McPherson: *My name is Fannie Bell McPherson. Date of birth X25.*

Det. Sudler: *Okay. Thank you. And as we have discussed earlier... and I've met with you... you're aware that we're conducting an investigation umm... concerning the background circumstances relating to the death of your daughter Lisa.*

McPherson: *Yes.*

Det. Sudler: *And we've discussed that with you in the past.*

McPherson: *Right.*

Det. Sudler: *Okay. Concerning this investigation... umm... like to ask you a couple of questions about Lisa... uh ... with regard to her umm ... past medical history. Umm... did Lisa have any medical problems that you were aware of?*

McPherson: *To my knowledge, she had back trouble approximately two years ago. And she had that corrected when she lived here and apparently was okay [8:7].*

Варто зазначити, що у мовному репертуарі слідчого наявні не лише юридичні професіоналізми. Оскільки йому доводиться допитувати

представників різних професій, до його мовного репертуару потрапляють професіоналізми зі сфери діяльності допитуваного. Наприклад, у розмові з лікарем він може вживати багато медичних термінів:

Minkoff: *So when exactly that occurred I'm not sure. But within a few...probably two minutes of getting to the Emergency Room it looked like she had... there wasn't...there wasn't any vital signs.*

Det.Sudler: *Okay. Was she at all cyanotic when... when she arrived at the hospital like she had... you know... oxygen deprivation... or she was not breathing or anything like that or...?*

Minkoff: *Oh yeah.*

Det.Sudler: *She... she had already pretty much turned cyanotic? [8:2];*

Det. Sudler: *When... when did you rule out that she didn't have meningitis. I guess that's meningococemia...*

Minkoff: *Well... [8:22].*

Слідчий часто використовує сталі вирази і конструкції, які допомагають допитуваному зосередитися на головних моментах у допиті, правильно сприйняти і зрозуміти слідчого, уникнути непорозуміння, наприклад:

Det. Sudler: *Do you know why she was there... what the purpose of - her stay was?*

Greenwood: *Not at all.*

Det. Sudler: *Okay.*

Sgt. Teunis: *You're in charge of training I think you mentioned.*

Greenwood: *Staff... right.*

Sgt. Teunis: *Staff. Have you ever aligned any training or... for Lisa?*

Greenwood: *No.*

Det. Sudler: *You'd never met Lisa before this?*

Greenwood: *I've never met her before [8:40].*

Допитуваний, який зазвичай не є професійним юристом і не володіє професійною лексикою, надає перевагу мовним одиницям розмовного стилю. Такий вибір мовця також може бути спричинений високим рівнем комунікативного стресу. Отже, у мовному репертуарі допитуваного часто знаходимо: вставні лексичні елементи типу *you know*, *I think*, колоквіалізми, слова нескладної семантичної структури, дієслова повсякденного мовленнєвого вживання, а також синтаксичні конструкції, що свідчать про невпевненість організації висловлення і містять повтори, самокорекцію і самоперебивання, обривання слів тощо, наприклад:

Watson: *... oh, I guess we, we got up that morning um probably between six*

and six-thirty um, you know like I said because we were underneath the kitchen and we could hear pots, pans, walking that kind of stuff ah so we got up um you know and um, excuse me, um I think we went ahead an you know got our bathing suits on things like that and headed upstairs around, it was around seven o'clock ah for breakfast, um I think breakfast is served around seven-fifteen, ah somewhere in there um, Wade came in you know in the middle of while we were eating an you know was basically just saying you know we're diving the 'Yongola', you know it's said a little bit about the wreck, you know just not nec not condition related stuff but like you know it's sank in whatever year, how it sank and stuff [9:5].

Допитуваний у ході допиту найчастіше прагне приховати і не розкрити інформацію, яка може зашкодити йому чи іншим особам. Для цього він активно використовує просторіччя, жаргон, сленг, що ускладнює інформаційний обмін, заважає слідчому адекватно сприйняти і зрозуміти мовлення допитуваного. Щоб подолати бар'єри в процесі спілкування, слідчий також починає вживати мовні одиниці розмовного стилю. Це дає змогу розрядити атмосферу допиту, встановити із допитуваним кращий контакт, знайти спільну мову і врешті-решт отримати потрібну інформацію (зізнання).

Розглянемо такий наприклад:

Det. Carrasquillo: Ms. Cutty, did you happen to know Lisa?

Cutty: No.

Det. Carrasquillo: Never met her...no association?

Cutty: No, I just came down here a few months ago.

Det. Carrasquillo: From where?

Cutty: Boston.

Det. Carrasquillo: Oh...bean town.

Agent Feola: I think you came at a good time.

Det. Carrasquillo: Got away from that nasty snow.

Cutty: Why?

Agent Feola: The weather...

Cutty: It's not...it's actually a mild winter up there.

Agent Feola: It has been...yes...but this is beautiful, isn't it?

Cutty: It's okay.

Det. Carrasquillo: Let me ask you one more thing that just popped...popped into my mind. When you first met Lisa, were you introduced or was it a chance meeting?

Paine: Uh...it was a chance meeting [8:18].

У даному випадку слідчий вживає такі одиниці розмовного стилю як колоквиалізм (*to pop into mind*), речення, що містять повтор (*Let me ask you one more thing that just popped...popped into my mind*), обрив слів (*It's not...it's actually a mild winter up there, It has been...yes...but this is beautiful isn't it?*), неповні структури (*Never met her...no association?, From where?, Oh...bean town, The weather...*).

Таким чином, мовний репертуар основних учасників допиту різниться з огляду на індивідуальні особливості комунікантів (освіта, професія, соціальний статус, психологічний стан тощо), особливості конкретної ситуації спілкування, зацікавленість або незацікавленість допитуваного у співпраці зі слідством. У мовному репертуарі слідчого домінують мовні одиниці офіційно-ділового стилю, у мовному репертуарі допитуваного – мовні одиниці розмовного стилю. Однак для успішної реалізації своєї мети слідчий може запозичити мовні одиниці з репертуару допитуваного.

Перспективною, на наш погляд, виглядає спроба подальшого дослідження особливостей функціонування англійської мови у дискурсі досудового слідства, зважаючи на різні етапи і типи допиту.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Баранов А. Н.* Лингвистическая экспертиза текста. Теоретические основания и практика : [учеб. пособие] / Анатолий Николаевич Баранов – М. : Флінта, 2011. – 592 с. 2. *Васильянова И. М.* Особенности аргументации в судебном дискурсе : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / Инна Михайловна Васильянова ; Твер. гос. ун-т. – Тверь, 2007. – 16 с. 3. *Дубровская Т. В.* Судебный дискурс: речевое поведение судьи : автореф. дисс. на соискание уч. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / Татьяна Викторовна Дубровская ; Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. – Саратов, 2010. – 40 с. 4. *Кравченко Н. К.* Міжнародно-правовий дискурс: когнітивно-комунікативний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.15 “Загальне мовознавство” / Наталія Кимівна Кравченко ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2007. – 32 с. 5. *Скуратовська Т. А.* Аргументація в американському судовому дискурсі (на матеріалі справ за участю суду присяжних) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Тетяна Анатоліївна Скуратовська ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 22 с. 6. *Яшенкова О. Я.* Основи теорії мовної комунікації : [навч. посібник] / Ольга Володимирівна Яшенкова. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 312 с. 7. *Семенюк О. А.* Основи теорії мовної комунікації / Олег Анатолійович Семенюк, Валентина Юліївна Парашук. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 240 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. *Smith M. J.* Police interviews [Електронний ресурс] / M. J. Smith. – Режим доступу : <http://Cryptome.org/smith-inter.zip> 8. *McPherson L.* Police interviews [Електронний ресурс] / Lisa McPherson. – Режим доступу : <http://www.lisafiles.com/police/interviews/219.html> 9. *Watson G.* Police interviews [Електронний ресурс] / Gabe Watson. – Режим доступу : http://www.townsvillebulletin.com.au/article/2008/01/23/10038_hpnews.html